

LAND ART CONTEMPORARY

INTERN JAARVERSLAG

**LANDART CONTEMPORARY
(LAC)**

Stichting Land Art Center Drenthe

2024

www.landartcontemporary.nl

POSTADRES

Land Art Contemporary
Kampakkers 2
7846 AK Noord-Sleen

INHOUDSOPGAVE

- 1. ALGEMEEN**
- 2. ACTIVITEITEN VERSLAG 2024**
- 3. FINANCIEEL VERSLAG 2024**

1. ALGEMEEN

Oprichting en maatschappelijke doelstelling

Stichting Land Art Center Drenthe (Land Art Contemporary, LAC) is in januari 2011 opgericht door de Familie Sanders -ten Holte. Familie ten Holte heeft van oudsher een band met Drenthe en de familie Sanders is met drie generaties kunstverzamelaars actief in de hedendaagse kunstwereld. De familie wil de historische banden die zij met de regio heeft graag verbinden met haar interesse voor internationale hedendaagse kunst en besloot daarom tot de oprichting van stichting LAC. De stichting kent de volgende doelen:

Het bevorderen, onderhouden en ontwikkelen van kunstprojecten, meer in het bijzonder Land Art projecten in Drenthe en daarbuiten en het verrichten van onderzoek naar kunstprojecten, meer in het bijzonder Land Art projecten in Drenthe en daarbuiten.

De stichting tracht haar doelen te verwezenlijken door:

- *Het ontsluiten van eerdere kunstprojecten, meer in het bijzonder Land Art projecten en het ontwikkelen van scenario's voor nieuw te realiseren projecten;*
- *Het organiseren van kunstprojecten in het bijzonder Land Art projecten;*
- *Het opzetten en beheren van een documentatieprogramma;*
- *Het verzorgen van Artist-in-Residence programma's.*

Stichting LAC is geworteld in Drenthe en opereert vanuit een programma waarbij ze steeds nieuwe allianties sluit met instellingen die passen bij de inhoudelijke agenda. De stichting maakt daarbij gebruik van de bestaande culturele infrastructuur in Drenthe en daarbuiten. Via deze samenwerking kan een ambitieus en vernieuwend programma rondom Land Art worden samengesteld.

Bestuur

Het bestuur bestaat uit:

- 2011 – heden Reyn van der Lugt, voorzitter (voormalig directeur Groninger Museum)
- 2011 – heden: Roelie Lubbers-Hilbrands, penningmeester (directeur/eigenaar RLH A&A BV)
- 2024 – heden: Pieter Sanders, secretaris (namens de familie Sanders)
- 2024 – heden: Anne de Jong, lid (voormalig beleidsmedewerker Cultuur, Provincie Drenthe)

Het bestuur is in 2024 bijeengeweeest, op:

- 29 januari 2024, online;
- 4 juni 2024, online;
- 22 augustus 2024, in Noord-Sleen;
- 18 september 2024, online;
- 12 november 2024, in Amsterdam.

Daarnaast is regelmatig contact tussen de bestuursleden geweest per mail en telefoon. Volgens artikel 5 van de statuten dient elk half jaar een vergadering te worden gehouden.

Raad van Advies

De Raad van Advies bestaat uit:

- Arno van Roosmalen, voorzitter (voormalig directeur STROOM, centrum voor beeldende kunst en architectuur in Den Haag);
- Jeroen Boomgaard (voormalig Lector Kunst en Publieke Ruimte bij de Gerrit Rietveld Academie/Universiteit van Amsterdam);
- Harry Tupan (Directeur Drents Museum).

De Raad van Advies is met het bestuur in 2024 niet bijeengeweeest. Dit werd, gezien de beperktheid van de activiteiten in 2024, niet noodzakelijk geacht.

Beloningsbeleid

De bestuursleden en de leden van de Raad van Advies ontvangen conform artikel 3 lid 5 van de statuten geen beloning voor hun werkzaamheden. Voor projectmanagement vindt externe inhuur plaats.

Projectleiding en advies

Met ingang van december 2014:

Anne Reenders
J.J. Cremerplein 29 III
1054 TH Amsterdam
BTW-nummer: NL1043,94,833, b01
anne@kunstvoorkunztaken.nl
www.kunstvoorzaken.nl
06-45754855

Anne Reenders (1973) werkt reeds meer dan 15 jaar aan de ontwikkeling van kunstprojecten in de publieke ruimte. Sinds 2007 vanuit haar eigen onderneming Kunst voor Kunztaken. Ze heeft inhoudelijk veel kennis van hedendaagse kunst en ruime ervaring met het betrekken van kunstenaars bij stedelijke en ruimtelijke ontwikkelingsprocessen.

Voor de oprichting van haar eigen onderneming werkte ze bij diverse culturele instellingen. Zo werkte ze o.a. bij Atelier HSL, het kunstprogramma bij de aanleg van de Hogesnelheidslijn-Zuid, het Centrum Beeldende Kunst Utrecht, De Uithof – Universiteit Utrecht (Vastgoed) en stelde ze als curator diverse tentoonstellingen samen over hedendaagse kunst.

Van september 2007 tot november 2011 was zij aangesteld als stedelijk adviseur beeldende kunst bij de Gemeente Enschede. Van september 2017 tot november 2021 werkte ze als adviseur beeldende kunst/Land Art voor de Provincie Flevoland. En vanaf januari 2021 is ze betrokken als adviseur en Programmamaker landschapskunst bij het in ontwikkeling zijnde Kunstmuseum Flevoland te Almere.

Aansprakelijkheidsverzekering

In 2012 is bij Interpolis een Aansprakelijkheidsverzekering inclusief Bestuurdersaansprakelijkheid t.n.v. de Vereniging LAC afgesloten die jaarlijks doorloopt.

Communicatie en PR

Met ingang van december 2014 behoort dit tot de taken van projectleider Anne Reenders.

ANBI

Stichting Land Art Contemporary is door de fiscus aangemerkt als een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI).

Visie ten aanzien van de drie codes

Code Culturele Diversiteit

De Code Culturele Diversiteit en Inclusie richt zich op alle vormen van verschil. Het biedt een kapstok om integraal op het terrein van Personeel, Publiek, Programma en Partners diversiteitsbeleid te ontwikkelen:

- Programma: De producten en diensten van de instelling;
- Publiek: De (eind)afnemers van de producten en diensten;

- Personeel: Alle medewerkers met een tijdelijk of vast dienstverband, vrijwilligers, stagiaires, bestuursleden, leden van de Raad van Toezicht, leden van de Raad van Advies, etc.;
- Partners: Externe personen en organisaties waar de instelling opdrachten aan verstrekt of mee samenwerkt.

Daarbij worden de vijf principes/stappen uit de code gehanteerd:

- Principe 1: Je weet waar je staat ten aanzien van diversiteit en inclusie;
- Principe 2: Je integreert diversiteit en inclusie in je visie;
- Principe 3: je creëert draagvlak binnen je organisatie voor het naleven van de code;
- Principe 4: Je stelt een plan van aanpak op, gericht op continue verbetering;
- Principe 5: Je monitort en evalueert naleving van de code en je legt er verantwoording over af.

Vanuit het principe 'pas toe of leg uit' geeft stichting LAC in dit jaarverslag uitleg over de mate waarin de Code wordt gehanteerd:

Stichting LAC is een kleine stichting die projecten uitvoert met beperkte omvang. Er zijn geen medewerkers in dienst. Diversiteit is qua sociaaleconomische achtergrond, expertise, ervaring, man/vrouw verhouding en leeftijd goed geborgd in het bestuur en in de raad van advies. Gezien de aard en de omvang van de organisatie acht stichting LAC dit voor nu het best haalbare.

De activiteiten van stichting LAC zijn van projectmatige aard. Per project wordt beoordeeld en getoetst in hoeverre diversiteit en inclusie in het plan van aanpak van het desbetreffende project zijn opgenomen. Het bestuur monitort en evalueert de naleving hiervan.

Fair Practice Code

Gebruikers van de Fair Practice Code zetten zich in voor Fair Pay, Fair Share en Fair Chain. Dit houdt in een eerlijke, duurzame en transparante bedrijfsvoering en respectvol, solidair en in vertrouwen met elkaars belangen rekening te houden ten dienste van een sterke sector die de potentie en kansen van makers ten volle benut en doet renderen.

Stichting LAC hanteert de uitgangspunten van de Fair Practice Code. Bij uitgevoerd werk door externen ten behoeve van de organisatie en de projecten wordt gestreefd naar een eerlijke vergoeding. Stichting LAC voert een transparante bedrijfsvoering. Hierover wordt verantwoording afgelegd door middelen van het jaarverslag die op de website wordt gepubliceerd. Daarnaast wordt projectmatig verantwoording afgelegd door middel van een (financieel en inhoudelijk) verslag.

De stichting neemt kwaliteit als uitgangspunt bij al haar projecten en activiteiten.

Code of Cultural Governance

De Governance Code Cultuur 2019 is een instrument voor goed bestuur en toezicht in de cultuursector. Stichting LAC onderstreept de acht principes uit de governance code cultuur 2019:

1. LAC realiseert haar maatschappelijke doelstelling door culturele waarde te creëren, over te dragen en/of te bewaren;
2. LAC past de principes van de Governance Code Cultuur toe en licht toe hoe zij dat heeft gedaan ('pas toe én leg uit'). LAC volgt de aanbevelingen op en wijkt daar alleen gemotiveerd van af ('pas toe én leg uit').
3. Bestuurders en toezichthouders zijn onafhankelijk en handelen integer. Zij zijn alert op belangenverstrengeling, vermijden ongewenste belangenverstrengeling en gaan op een transparante en zorgvuldige wijze om met tegenstrijdige belangen.
4. Bestuurders en toezichthouders zijn zich bewust van hun eigen rol en de onderlinge verdeling van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden en handelen daarnaar.
5. Het bestuur is verantwoordelijk voor de algemene en dagelijkse leiding, het functioneren en de resultaten van de organisatie.
6. Het bestuur gaat zorgvuldig en verantwoord om met de mensen en de middelen van de organisatie.
7. De raad van toezicht voert zijn toezichthoudende, adviserende en werkgeversrol op een professionele en onafhankelijke wijze uit.
8. De raad van toezicht is verantwoordelijk voor zijn samenstelling en waarborgt daarbij deskundigheid, diversiteit en onafhankelijkheid.

Toepassing van de Governance Code door Stichting LAC

Principe 1 en 2: waarde scheppen voor en in de samenleving

De stichting kent de volgende maatschappelijke doelen:

Het bevorderen, onderhouden en ontwikkelen van kunstprojecten, meer in het bijzonder Land Art projecten in Drenthe en daarbuiten en het verrichten van onderzoek naar kunstprojecten, meer in het bijzonder Land Art projecten in Drenthe en daarbuiten.

De stichting tracht haar doelen te verwezenlijken door:

- Het ontsluiten van eerdere kunstprojecten, meer in het bijzonder Land Art projecten en het ontwikkelen van scenario's voor nieuw te realiseren projecten;
- Het organiseren van kunstprojecten in het bijzonder Land Art projecten;
- Het opzetten en beheren van een documentatieprogramma;
- Het verzorgen van Artist-in-Residence programma's.

Stichting LAC is geworteld in Drenthe en opereert vanuit een programma waarbij ze steeds nieuwe allianties sluit met instellingen die passen bij de inhoudelijke agenda. De stichting maakt daarbij gebruik van de bestaande culturele infrastructuur in Drenthe en daarbuiten. Via deze samenwerking kan een ambitieus en vernieuwend programma rondom Land Art worden samengesteld.

Principe 2 en 3: Integer en rolbewust handelen

Stichting LAC hanteert, gezien de aard en de omvang van de activiteiten, het bestuur-model. Er is geen raad van toezicht. Alle taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden liggen bij het bestuur.

Stichting LAC werkt projectmatig. Voorafgaand aan elk project wordt overleg gevoerd met interne en externe belanghebbenden. Tevens wordt dan geïnventariseerd of er dilemma's zijn en mogelijke situaties van (ongewenste) belangenverstrengeling of tegenstrijdig belang. Een risico-inventarisatie en -beheersing en interne controle behoort tevens tot de taken die uitgevoerd worden aan het begin en gedurende de uitvoering van elk project.

Als er sprake is van tegenstrijdige belangen neemt de betrokken bestuurder niet deel aan de voorbereiding, beraadslaging, besluitvorming en uitvoering van deze zaken.

Belangen en Beloningsbeleid

De bestuurders en de leden van de raad van advies hebben geen zakelijke of artistieke belangen of relaties met Stichting LAC anders dan als bestuurder en lid van de raad van advies.

De bestuurders en de leden van de raad van advies ontvangen conform artikel 3 lid 5 van de statuten geen beloning voor hun werkzaamheden.

De bestuurders en de leden van de raad van advies laten het belang van de organisatie prevaleren boven eigen belangen en onthouden zich van persoonlijke bevoordeling van henzelf of hun naasten.

Principe 5 en 6: Zorgvuldig besturen

Het bestuur handelt bij de vervulling van zijn taak steeds vanuit het perspectief van de maatschappelijke doelstellingen van Stichting LAC. Het bestuur onderhoudt de contacten met interne en externe belanghebbenden en zorgt ervoor dat de artistieke integriteit en onafhankelijkheid worden gewaarborgd. Het bestuur houdt contact met de publieke en private financiers van de stichting. De bestuurders treden tevens op als ambassadeur en representeren de stichting bij externe gelegenheden.

Het bestuur heeft intern de taken, aandachtsgebieden en verantwoordelijkheden verdeeld, zoals hiervoor vermeld bij de bestuursleden. Deze verdeling is gebaseerd op de ervaringen, kennis en expertise van elk van de bestuurders.

De voorzitter bereidt, samen met de externe projectmanager, de agenda voor, leidt de vergaderingen en zorgt voor een zorgvuldige besluitvorming.

Er zijn geen medewerkers in dienst van de stichting. Voor projectmanagement vindt externe inhuur plaats. De vergoeding aan de projectmanager past bij de aard, omvang en maatschappelijke doelstelling

van de organisatie en stemt overeen met wettelijke voorschriften en (waar van toepassing) subsidievoorwaarden.

Verantwoording

Het bestuur legt verantwoording af aan het maatschappelijk verkeer door middel van het opstellen en de publicatie van het jaarverslag op de website. Daarnaast wordt projectmatig verantwoording afgelegd aan subsidieverstrekkers en mogelijke andere externe belanghebbenden door middel van een (financieel en inhoudelijk) verslag van het desbetreffende project.

Principe 7 en 8: Goed toezicht uitoefenen

Stichting LAC hanteert, zoals gemeld, het bestuur-model. Er is geen raad van toezicht.

De bestuurders houden elkaar op stimulerende wijze scherp en toetsen bij voortduring of bij de uitoefening van de taken een zorgvuldige en evenwichtige afweging is gemaakt van de artistieke en zakelijke belangen van de stichting en de belangen van de interne en externe belanghebbenden.

Het bestuur is verantwoordelijk voor zijn eigen functioneren en bespreekt dit functioneren tenminste eenmaal per jaar door middel van een zelfevaluatie. Aan de orde komen daarbij in elk geval:

- Het realiseren van de maatschappelijke doelstellingen van de stichting;
- De strategie, identiteit en continuïteit van de stichting;
- De verhouding met publieke en private financiers;
- De dialoog met de interne en externe belanghebbenden;
- De naleving van wet- en regelgeving;
- De bedrijfsvoering, het risicobeheer en het zakelijk beleid.

Meer informatie

info@landartcontemporary.nl
www.landartcontemporary.nl

2. ACTIVITEITEN VERSLAG 2024

2.1 Broken Circle/Spiral Hill

Stichting LAC is in 2018 benaderd door Lisa le Feuvre, directeur van een nieuwe stichting in USA die in het testament van Nancy Holt was voorzien genaamd Holt/Smithson Foundation.

Foundation: <http://holtsmithsonfoundation.org/>.

Het is een stichting die niet enkel het materiële erfgoed van Nancy Holt en Robert Smithson bewaart maar meer het mentale gedachtengoed en hun manier van werken als kunstenaars levend wil houden.

De stichting bestaat voor een bepaalde tijd, tot 2038, het jaar waarin het 100 jaar geleden is dat Robert Smithson werd geboren. Een moment waarop je zijn betekenis als kunstenaar op waarde kan schatten.

2018

Samen met Lisa le Feuvre heeft Land Art Contemporary in 2018 een expertmeeting georganiseerd bij STROOM Den Haag. Doel van de bijeenkomst was om kennis en ideeën uit te wisselen over de mogelijke toekomst van het kunstwerk Broken Circle/Spiral Hill (BCSH). Aanleiding was de mogelijke verkoop van de zandafgraving waardoor het kunstwerk op het terrein van een nieuwe eigenaar zou komen te liggen. Ook staat de zandafgraving aan de vooravond van een herontwikkeling aangezien de ontgrondingsvergunning is beëindigd. De Holt/Smithson Foundation wil graag dat het kunstwerk behouden blijft omdat het een zeer belangrijk kunstwerk is in het oeuvre van Robert Smithson en tevens erg belangrijk is voor de huidige generatie kunstenaars. De expertmeeting vond plaats op vrijdag 7 december 2018 en er waren ca 20 mensen aanwezig. Onder de aanwezigen waren vertegenwoordigers van Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Provincie Drenthe, Gemeente Emmen, Land Art Contemporary, Land Art Flevoland, STROOM, en een aantal academici, kunstenaars en curatoren.

2019

In 2019 is er een vervolg gegeven aan de samenwerking met Holt/Smithson Foundation. Samen met dit fonds is een projectplan opgesteld, The Future of Broken Circle/Spiral Hill.

Met diverse activiteiten wordt gewerkt naar 2021, het jaar waarin het kunstwerk zijn 50-jarig jubileum viert.

Sinds begin 2019 heeft zandgroeve Broken Circle/Spiral Hill een nieuwe eigenaar. Deze nieuwe eigenaar bezint zich op een nieuwe toekomst voor de voormalige zandmijn. Hiermee vangt tevens een nieuw hoofdstuk aan voor Broken Circle/Spiral Hill.

Op 29 november 2019 is in samenwerking met de gemeente Emmen, Holt/Smithson Foundation en CBK Emmen een excursie georganiseerd naar Broken Circle/Spiral Hill.

Door de Holt/Smithson Foundation is een bijdrage toegezegd van €7.000. Hiervan is €2.333 ontvangen in 2019 en de rest in 2020.

2020

In 2020 is verder gewerkt aan de jubileumplannen in samenwerking met Holt/Smithson Foundation. De fondswerving voor de plannen is in 2020 gestart. Bij Gemeente Emmen, Prins Bernhard Cultuurfonds, Mondriaan Fonds, Holt/Smithson Foundation en Provincie Drenthe zijn subsidieaanvragen ingediend. De ontwikkeling van de corona pandemie had veel impact op de ontwikkeling van de plannen.

2021

In 2021 is het 50-jarig bestaan van BCSH uitgebreid gevierd met een serie van acht weekend-openstellingen van het kunstwerk in de periode van eind juli tot eind oktober. Een groep van circa 25 vrijwilligers heeft de openstellingen begeleid.

In verband met versoepelingen rondom coronamaatregelen bleek het mogelijk om op zaterdag 19 juni een feestelijke bijeenkomst te organiseren in Emmen. Tevens hebben we die dag een persdag georganiseerd. Er is een folder gemaakt in twee talen (NL/EN) over *Broken Circle/Spiral Hill* met alle belangrijke ontstaansinformatie over het kunstwerk.

Audiotour in NL

Door Daniëlle Emans en Geert van de Wetering van Kostgangers is een audiotour gemaakt die de bezoeker van *Broken Circle/Spiral Hill* kon beluisteren via de eigen mobiele telefoon. In de audiotour vertellen diverse personen vanuit verschillende invalshoeken over het kunstwerk, het gebied waar het kunstwerk zich bevindt en passeren herinneringen aan het werk en een eerder bezoek de revue. Aan het woord komen Lisa Le Feuvre van Holt/Smithson Foundation, kunsthistoricus Anja Novak van de Universiteit van Amsterdam, muzikant Lee Ranaldo van Sonic Youth, geoloog Jasper Candel van de Universiteit Wageningen en Bonne en Linda de Boer van de Zand -en Exploitatiemaatschappij van voormalig zandgat De Boer en Zippora Elders, curator van Sonsbeek 20-24. De audiotour is nog steeds te beluisteren via de website: www.brokencircle.nl.

Vertoning van de film *Breaking Ground: Broken Circle Spiral Hill (1971-2011)*

In de grote opslagschuur op het terrein was na het bezoek aan het kunstwerk de film *Breaking Ground: Broken Circle Spiral Hill (1971-2011)* te zien.

Randprogrammering

Tijdens de filmavond op 4 september hebben we in het CBK Emmen de film *Spiral Jetty* getoond. CBK Emmen realiseerde in afstemming met ons (LAC en HSF) in het Rensenpark in Emmen een 'blow up' fototentoonstelling van de foto's die Jan Niks maakte van *Broken Circle/Spiral Hill* in 1971. Daarbij is door Kostgangers een podcast gemaakt met een interview met Jan Niks. Bezoekers werden bij Broken Circle doorverwezen naar de fototentoonstelling in het Rensenpark en viceversa.

Tijdens het laatste weekend van de openstelling is de boekpresentatie van het boek over 50 jaar landschapkunst in Nederland van Dré van Marrewijk aangegrepen als finissage.

Tijdens de laatste weekenden in oktober hebben we een jonge filmmaker Max Ploeg gevraagd om een korte film te maken van de Open Weekenden. We wilden hiermee een impressie geven van het bezoek en ook de ervaring van de bezoekers vastleggen. Het korte filmpje van ca 5 minuten is in 2022 verspreid via onze social mediakanalen en geplaatst op www.brokencircle.nl.

Huisstijl en website

We hebben voor Broken Circle/Spiral Hill een nieuwe website ontwikkeld in een eigen huisstijl ontworpen door Jurjen Semeijn van I Have Pop: www.brokencircle.nl. De website blijven we gebruiken om ontwikkelingen rondom het kunstwerk te communiceren en kunnen we ook gebruiken bij eventuele toekomstige openstellingen.

2022

Ontwikkeling educatieprogramma rondom *Broken Circle/Spiral Hill*

Samen met K&C Drenthe zijn we begonnen met de ontwikkeling van een educatief programma voor scholen in Drenthe over *Broken Circle/Spiral Hill*. K&C is hiervan de trekker aangezien LAC geen expertise op dit gebied in huis heeft. K&C wilde de ontwikkeling hiervan beleggen bij CBK maar hiervoor is op dit moment geen capaciteit. Daarom wordt dit nu met een andere partij verder uitgewerkt. In 2023 zal er een pilot worden gedraaid. We zijn voor het verder uitrollen van dit programma afhankelijk van de medewerking van de terreineigenaren en de ontwikkelingen van het gebied. We willen op termijn kijken hoe het CBK hier weer een rol bij kan vervullen.

Onderzoek cultuurhistorische waardestelling *Broken Circle/Spiral Hill*

In 2022 hebben we waarderend onderzoek gedaan naar het kunstwerk en op basis hiervan is een cultuurhistorisch waardestellingsrapport opgesteld. Hierbij hebben we advies ingewonnen van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed. Dit rapport bevindt zich in de afrondende fase en wordt in 2023

gepresenteerd. Op basis van dit rapport kunnen overheden, eigenaren en stakeholders afwegingen maken hoe met dit culturele erfgoed om te gaan.

Internationale audiodocumentaire *The Unwanted Boulder*

In het verlengde van de film *Breaking Ground*, die ter ere van het 40-jarig jubileum van *Broken Circle/Spiral Hill* werd voltooid, hebben we een internationale audiodocumentaire gemaakt. Hierin is het werk op een andere manier belicht in een vorm die niet afhankelijk is van een plek en die veel inhoudelijke verdieping geeft. De bezoeker kan het audiowerk individueel beleven. De audiodocumentaire van ca 35-40 minuten die als podcast wordt verspreid is daarmee een werk an sich. Het is een 'reis' die het verleden verbindt met het heden. Met deze audiodocumentaire hebben we een internationaal publiek voor ogen: mensen die plezier ervaren wanneer ze in aanraking komen met nieuwe (denk)beelden die uitnodigen tot verdieping en verwondering. De audiodocumentaire is net als de podcast van 2021 door Kostgangers gemaakt. Een verteller, muzikant Lee Ranaldo (voormalig Sonic Youth uit New York) vertelt vanuit de persoon van Robert Smithson over zijn leven en denkbeelden. Het script is gebaseerd op letterlijke citaten uit essays, brieven en interviews. Een andere verteller vertelt vanuit het perspectief van de grote steen die zo centraal terecht is gekomen in *Broken Circle/Spiral Hill*. Dit script is geschreven door schrijfster Iduna Paalman (geboren in Rolde) en de derde verteller vertelt het verhaal over *Broken Circle/Spiral Hill*. De audiodocumentaire is te beluisteren via diverse platforms als Spotify en Soundcloud en via de website www.brokencircle.nl.

Er verscheen een artikel in het NRC over The Unwanted Boulder:

<https://www.nrc.nl/nieuws/2022/12/07/hoe-een-zwerfkei-uit-de-ijstijd-een-kunstwerk-van-robert-smithson-verstoorde-a4150698>

Geert van de Wetering en Anne Reenders werden in het radioprogramma De Nieuws B.V. geïnterviewd over The Unwanted Boulder. : <https://www.nporadio1.nl/fragmenten/de-nieuws-bv/248cc325-ebec-4680-b825-c3688928a041/2022-12-01-verborgen-kunstparel-broken-circle-spiral-hill-in-drents-landschap-nu-in-audiodocumentaire>.

2023

De communicatie met de eigenaren van de voormalige zandafgraving was in 2023 enigszins moeizaam. Hoewel we nog een keer met Lisa Le Feuvre in gesprek zijn geweest met een vertegenwoordiger van Knarphoorn, werd duidelijk dat ze het terrein niet weer wilden openstellen voor publiek en over het onderhoud was het moeilijk om afspraken te maken. We hebben onze zorgen bij gemeente Emmen en Provincie gemeld. Met name het niet (mogen) doen van onderhoud, baarde ons zorgen.

In de zomer van 2023 is er een interventie bijeenkomt geweest olv de gedeputeerde Nelleke Vedelaar in aanwezigheid van wethouder Dewy Leal en de eigenaren van het gebied. Provincie stelde voor om een ambtelijke werkgroep te starten met Gemeente en Provincie om dit traject verder uit te diepen en vlot te trekken. Gedeputeerde heeft dit ook overdragen aan haar opvolger en wethouder heeft dit in college besproken. Initiatief kwam hierdoor bij de provincie te leggen. Inzet is om een ontwikkeling op gang te brengen waar alle stakeholders positief over zijn. Hierbij moet niet vergeten worden om de omgeving (direct omwonenden) van het gebied goed mee te nemen en te informeren.

De eigenaar heeft meerdere keren tijdens het gesprek benadrukt dat ze in hun plannen rekening houden met het kunstwerk. Ze respecteren het ook en hopen dat het er over 50 – 100 jaar nog steeds is. Zien het ook als mogelijkheid om het te zijner tijd over te dragen aan Gemeente, Provincie of een andere maatschappelijke partij.

In 2023 is het rapport Waardestelling Broken Circle/Spiral Hill afgemaakt.

In september 2023 hebben Lydia Beerkens, Veronique Hoemakers en Anne Reenders het verhaal en waardestelling gepresenteerd tijdens de ICOM-CC Conferentie in Valencia.

In december zijn er door RTVDrenthe opnames gemaakt bij Broken Circle/Spiral Hill voor het tv-programma *Expeditie Nederland* van Omroep Max. In deze uitzending vertelt programmaleider Anne Reenders over wat uniek is aan Broken Circle/Spiral Hill en Hermien Kerperin, namens de gebiedseigenaren over de ontwikkeling van het gebied. Deze aflevering is in maart 2024 uitgezonden op nationale tv.

2024

2024 bleek een belangrijk ontwikkeljaar voor zowel Land Art Contemporary als voor *Broken Circle/Spiral Hill*. Een aantal onvoorziene omstandigheden maakten het ingewikkeld om onze geplande activiteiten volledig uit te voeren. De eerste ontwikkeling is dat het waterpeil in de zandplas door aanhoudende regenval aan het begin van 2024 zodanig steeg dat *Broken Circle* onder water kwam te liggen. Onze verwachting was dat dit water in de lente/begin zomer 2024 wel weg zou trekken. Echter staat het kunstwerk aan het eind van 2024 nog steeds onder water. Daarnaast zette de projectontwikkelaar die het terrein bezit het huis plus loods in de verkoop wat onzekerheid gaf over de manier van openstellen van *Broken Circle/Spiral Hill*. Ook liep de opening van het nieuwe DIEP vertraging op waardoor we onze samenwerking anders moesten insteken. En als laatste vond er ook op de cultuurafdeling bij gemeente Emmen een wisseling plaats waardoor we als stichting op zoek moesten naar een aanspreekpunt om onze voortgang mee te overleggen.

Dit had gevolgen voor onze planning voor openstellingen en uitwerking van het meerjarenonderhoudsplan. We hebben een aantal publieksactiviteiten daarom verplaatst naar 2025. Desalniettemin hebben er in 2024 een aantal bijzondere activiteiten plaatsgevonden en is er vooral op de achtergrond veel gebeurd waardoor de toekomst van *Broken Circle/Spiral Hill* en Land Art Contemporary er rooskleurig uit ziet.

Samenwerking Holt/Smithson Foundation

In 2024 is de samenwerking met Holt/Smithson Foundation voortgezet. Omdat Holt/Smithson Foundation momenteel weinig financiële armslag heeft, hebben we vooral op de inhoud samengewerkt. We hebben ervoor gezorgd dat de ideeën en positie van Holt/Smithson Foundation werden betrokken in het onderzoek dat bureau MUST uitvoerde in opdracht van Provincie Drenthe. Daarnaast hebben we in nauwe samenwerking met Holt/Smithson Foundation en de partners Kunstmuseum M., Land Art Flevoland, Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Stroom Den Haag, Universiteit van Amsterdam, Land Arts of the American West bijgedragen aan het programma Land Art Lives (zie verderop in het jaarverslag).

Belangenbehartiging en ambassadeurschap Broken Circle/Spiral Hill

In 2024 zijn we op meerdere manieren ambassadeur en belangenbehartiger van het kunstwerk geweest. We waren aanwezig en betrokken bij vergaderingen die werden georganiseerd door bureau Must in het kader van hun opdracht vanuit de provincie. Het Waardestellend rapport *Broken Circle/Spiral Hill* dat we hebben opgesteld in 2023 is daar een belangrijke bron van informatie voor gebleken. Daarnaast is vanuit de Provincie Drenthe het traject tot aanwijzing tot provinciaal monument gestart.

Daarnaast hebben we de internationale bekendheid en netwerk rondom *Broken Circle/Spiral Hill* vergroot door het internationale gezelschap dat aanwezig was bij de (inter)nationale conferentie Land Art Lives op fieldtrip mee te nemen naar het kunstwerk. Hieronder bevonden zich o.a. vertegenwoordigers van DIA Art Foundation (VS), Yorkshire Sculpture Park (UK), Art Safiental (CH), Institut Francais (FR) en Urbane Kunste Ruhr (D).

Deelname aan programma Land Art Lives mei - oktober 2024

Broken Circle/Spiral Hill is op verschillende manieren onderwerp van gesprek geweest tijdens het internationale programma Land Art Lives dat door onze partners Kunstmuseum M. en Land Art Flevoland is opgezet.

1. Kunst in de openbare ruimte door een erfgoedbril i.s.m. Rijksdienst Cultureel Erfgoed (platform kunst en openbare ruimte), Zeewolde 20 juni 2024

Op 20 juni 2024 vond in De Verbeelding in Zeewolde, pal naast *Sea Level* (1996) van Richard Serra een bijeenkomst plaats over landschapskunst als cultureel erfgoed, georganiseerd in samenwerking met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Het programma richtte zich op de restauratie, conservering en veranderende context van land art, met aandacht voor werken zoals *Sea Level* en *Broken Circle/Spiral Hill* (1971) van Robert Smithson. Martine van Kampen, curator van Land Art Flevoland, belichtte de geschiedenis van Flevolandse landschapskunstwerken, die vanwege hun buitenlocaties intensief onderhoud vergen. Restauraties zoals die van *Sea Level*, gepland voor najaar 2024, roepen vragen op over duurzaamheid en behoud.

In Emmen ondergaat *Broken Circle/Spiral Hill* onbedoelde veranderingen door gebrek aan beheer, terwijl plannen voor herinrichting van de omgeving tot dilemma's leiden over behoud en ontwikkeling. Véronique Hoedemakers (kunsthistoricus) en Berthe Jongejan (RCE) lichtten het uitgebreide waardestellende onderzoek toe dat zij samen met een aantal andere experts hebben verricht naar *Broken Circle/Spiral Hill* in opdracht van Stichting Land Art Contemporary. Veerle Meul - hoofd collecties van het Middelheim Museum in Antwerpen – liet aan de hand van het werk van kunstenaar Jan Dries zien hoe landschapskunst kan evolueren door restauratie, herinterpretatie en veranderende publieke functies. Deniz Ikiz Kaya van TU Eindhoven sloot af met een betoog over de impact van klimaatverandering en de voetafdruk van landschapskunst, waarbij strategieën zoals het 'cureren van verval' en documentatie cruciaal blijken voor de toekomst van deze kunstwerken.

[Lees en bekijk de terugblik erfgoedbijeenkomst op de site van Land Art Lives.](#)

2. From Dawn till Dusk: an online encounter between two earthworks by Robert Smithson, i.s.m. Land Art Contemporary, Holt/Smithson Foundation en Land Arts of the American West, 10 september 2024

Op 10 september 2024 vond *From Dawn till Dusk: an online encounter between two earthworks by Robert Smithson* plaats. Tijdens dit unieke online event waren de enige twee nog bestaande landschapskunstwerken van de Amerikaanse kunstenaar Robert Smithson (1938-1973) tegelijkertijd live te zien via internet: het iconische *Spiral Jetty* (1970) in Utah in de Verenigde Staten en *Broken Circle/Spiral Hill* (1971) in het Nederlandse Emmen. De zon kwam op bij *Spiral Jetty* en ging onder bij *Broken Circle/Spiral Hill*. Gedurende dit zeven uur durende event keken honderden mensen online mee naar twee kunstwerken op twee verschillende continenten.

Vanuit de VS maakte Chris Taylor van Land Arts of the American West van Texas Tech University de uitzending op locatie mogelijk. Deelnemers aan zijn programma lazen teksten van Smithson voor. In Emmen werd de verbinding mede mogelijk gemaakt door Land Art Contemporary. Ook hier werden

teksten voorgelezen uit Smithsons werk. Aan het eind van de middag in Emmen volgde er een gesprek met kunstenaar Tacita Dean die voor het eerst een bezoek bracht aan *Broken Circle/Spiral Hill*, Lisa Le Feuvre van Holt/Smithson Foundation en Chris Taylor. Het weer en de zonsopgang in Utah was prachtig. Helaas speelde de harde wind, en later harde wind en regen, het team in Emmen parten waardoor de live-verbinding op een gegeven moment niet meer mogelijk was. *From Dawn till Dusk* was een bijzondere, en voor sommige kijkers zelfs een emotionele, ervaring. Hieronder een paar reacties van online bezoekers.

"Ik zit een potje te janken dat dit gelukt is"

"Ik had nooit gedacht dat een digitale live verbinding tussen twee kunstwerken zo veel zou doen. De telkens veranderende beelden, de lezingen uit het werk van Smithson, zijn zo actuele gedachtegoed, de prachtige dagboekantekeningen van muzikant en fan Lee Ranaldo... Hulde aan de teams op beide locaties die dit mogelijk maakten."

"Het was een aangrijpende belevenis. De hele tijd de livestream aangehad. Ik waande me in Utah. Wat een ervaring! De volgende keer met de camera mee het kunstwerk in gaan wandelen. Dan ben ik weer van de partij. Dank"

"Two works that changed my life! I did my thesis on them in college. Thank you for doing this, it gave me SO MUCH JOY"

"Thank you for all the good work you are doing for this important legacy. As a Utah native (now living in Berlin), I appreciate it so much."

[Bekijk terugblik op From Dawn till Dusk](#)

3. (Inter)nationale conferentie Land Art Lives. 3 oktober in Lelystad

Op donderdag 3 oktober 2024 vond de internationale conferentie *Land Art Lives* plaats in het Agoratheater in Lelystad. Deze internationale conferentie over de toekomst van de land art bestond uit twee presentaties en gesprekken in de ochtend en plenaire werksessies met een concluderend gesprek in de middag. De dag werd ingeleid en voorgezeten door kunsthistoricus Meta Knol. Alle tickets voor de conferentie waren uitverkocht en meer dan 200 kunstenaars, beleidsmakers, academici, curatoren, erfgoedprofessionals, studenten en geïnteresseerden praatten mee over de toekomst van de land art.

In de ochtend waren er twee presentaties van internationale gasten over het onderwerp. Humberto Moro van de Dia Art Foundation gaf een keynote over de werkwijze van Dia en hoe zij o.a. naar hun collectie kijken vanuit hedendaags perspectief en deze collectie daarmee ook actualiseren. Daarnaast ging hij in op de manier waarop ze zich bij DIA inzetten voor het beheer en behoud en publieke toegankelijkheid van een aantal iconische land art werken in de VS. De introductie van Humberto en het nagesprek werd gevoerd door Anja Novak (Universiteit van Amsterdam).

De tweede presentatie werd verzorgd door Britta Peters, artistiek directeur van Urbane Künste Ruhr. Tijdens de conferentie hield zij een lezing waarin ze het concept van tijd en (tijds)duur bij kunstprojecten in en met de openbare ruimte als rode draad gebruikte. Ze vertelde dit aan de hand van een groot aantal voorbeelden van Skulptur Projekte Münster (waar ze in 2017 curator was), Urbane Künste Ruhr, Emscherkunstweg en haar meest recente project, Grand Snail Tour in het Ruhrgebied. Dit gaf een boeiende inkijk in hoe tijd en duur van kunstprojecten onlosmakelijk een belangrijke rol speelt en kan spelen bij kunstprojecten in de openbare ruimte. Lisa Le Feuvre van Holt/Smithson foundation verzorgde de introductie en het nagesprek met Britta.

Tijdens interactieve sessies in de middag, die werden begeleid door Reframing Studio, werkten deelnemers aan visies voor de toekomst van land art vanuit verschillende invalshoeken. Per onderwerp en sessie waren drie experts uitgenodigd om een reflectie te geven op het onderwerp om het gesprek op gang te brengen. Bij iedere sessie waren tussen de 30 en 45 deelnemers aanwezig.

Zie voor uitgebreide verslagen en video's: www.landartlives.nl

4. Fieldtrip met internationale gasten op vrijdag 4 oktober

De dag na de conferentie organiseerde het Land Art Lives team een excursie langs een viertal land art werken in Nederland. Speciaal voor de buitenlandse gasten maakten we een reis langs het *Observatorium* van Robert Morris, *Engelen/Angels* van Moniek Toebosch, *Sea Level* van Richard Serra en *Broken Circle/Spiral Hill* van Robert Smithson in Emmen. Onder de gasten bevonden zich o.a. de sprekers van de conferentie: Humberto Moro, Britta Peters, Lisa Le Feuvre, Meta Knol, maar ook vertegenwoordigers van Institut Francais, Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Museum Kröller-Müller, Land Art Contemporary en Stroom Den Haag. Daarnaast waren er ook een paar bijzondere gasten bij aanwezig die door het Mondriaan Fonds waren uitgenodigd voor het bezoekersprogramma: Alex Hodby van Yorkshire Sculpture Park, Marijke Lukowics van Emscherkunstweg, Johannes Hedinger van Art Safiental.

Het weer deed goed mee en voor veel mensen was het de eerste keer dat zij de Flevolandse kunstwerken en het werk van Smithson bezochten. Het heeft bij hen de bijzonderheid van het Nederlandse verhaal van de land art onderstreept - en het was een geweldige gelegenheid om elkaar te spreken of informeel (verder) kennis te maken. Met name in Emmen was het besef in de groep groot dat dit unieke kunstwerk

in wat voor vorm dan ook bewaard moet blijven, en voelde het voor ons alsof we een belangrijke groep ambassadeurs hiervoor gevonden hadden. Sindsdien zijn er eerste concrete stappen gezet naar een duurzame oplossing voor de situatie rondom *Broken Circle/Spiral Hill*.

Opstellen meerjaren onderhoudsplan Onderhoud Broken Circle/Spiral Hill

In nauwe afstemming met eigenaren en medewerker kunst en openbare ruimte van DIEP hebben we besproken om twee keer per jaar het kunstwerk te onderhouden, in de lente en in het najaar. Het onderhoud is gericht op instandhouding. Een eerste onderhoudsbeurt heeft veel achterstallig onderhoud weggewerkt, zoals het verwijderen van overvloedige bosjes brem en braam.

Daarnaast hebben we een team samengesteld met vertegenwoordigers van DIEP, oud-medewerkers van fa De Boer, Rijksdienst Cultureel Erfgoed en Kröller-Müller Museum om samen op te trekken in het opstellen van een meerjarenonderhoudsplan. We zijn in maart 2024 een keer samengekomen om een nulmeting van het kunstwerk te maken. Hier is een verslag van gemaakt. Een ingenieursbureau voor bomen en groen was hierbij ook aanwezig en heeft een offerte opgesteld voor snoeionderzoek naar de cotoneaster op de heuvel. Dit onderzoek zou ertoe moeten leiden dat de vorm van de heuvel misschien beter wordt hersteld. De eigenaren waren op dat moment nog niet zo overtuigd van de noodzaak van dit onderzoek. Daarom hebben we de uitvoering van dit onderzoek nog even uitgesteld.

Ook zijn we afgelopen jaar begonnen met het maken van foto's van zowel Spiral Hill als Broken Circle om de ontwikkelingen in het werk te monitoren.

Uitvoering ontwikkeling en coördinatie activiteiten en onderhoud

Zoals gezegd in de inleiding was 2024 een ontwikkeljaar. Ook voor het opzetten van bijvoorbeeld een meerjaren onderhoudsplan als een beleidsplan voor onze stichting. We kregen halverwege de zomer het bericht van de Provincie dat er binnen de nieuwe cultuurnota van de provincie Drenthe ruimte zou komen voor nieuwe, kleine initiatieven. We hebben deze kans gegrepen en op 1 oktober 2024 een meerjarenbeleidsplan ingediend met de titel: Ruimte voor ontwikkeling. Dit plan is positief beoordeeld door de provinciale adviescommissie cultuur en de subsidie is inmiddels toegekend.

Vanuit het Netwerk Cultuur en Natuur van Stichting Into Nature hebben we in het najaar van 2024 een talentontwikkelingstraject begeleid met kunstenaar Eirik Jahsen uit Groningen. Hij heeft twee maanden het Drentse landschap verkend en wil nu graag een stap verder zetten met zijn concept Fire Walk with Me. We zijn aan het onderzoeken of we dat samen verder kunnen brengen in 2025.

We hebben samen met DIEP een programma opgezet voor de openstelling van Broken Circle/Spiral Hill in 2025. Naast busexcursies naar *Broken Circle/Spiral Hill* in de vier seizoenen werken we de komende jaren ook aan het ontwikkelen van een onderwijsprogramma en staan er weer twee bijeenkomsten in kader van Land Art Lives op het programma.

Ontwikkeling programma overig

We zijn in contact met een jonge theatermaker Sem Donkers uit Coevorden. Hij heeft het idee om een theaterstuk te maken over Robert Smithson en *Broken Circle/Spiral Hill*. We willen onderzoeken of we dit idee samen met hem verder kunnen ontwikkelen. Zo denken we bijvoorbeeld aan een theatrale wandeling. Eerstvolgende stappen zijn om te onderzoeken hoe we Sem verder kunnen ondersteunen via bijv. K&C en een podiumpartner. We streven naar uitvoering hiervan in 2026.

Daarnaast zijn er gesprekken gevoerd met Reinout Douma van Noordpoolorkest. Het lijkt hem interessant om op termijn iets rondom *Broken Circle/Spiral Hill* te doen. We hebben hem in contact gebracht met Lee Ranaldo (voormalig lid van Sonic Youth), aangezien Ranaldo al in 2020 ideeën voor een live-performance had ontwikkeld. Ze zijn aan het verkennen of er mogelijk samen iets kan worden ontwikkeld. We denken aan uitvoering in 2027.

Verloopstaat:

Jaar	Broken Circle / Spiral Hill	(€)
	Saldo 31 december 2018	0
2019	Bijdrage Holt/Smithson Foundation, 1/3 deel	2.333
2019	Onkosten	-29
	Saldo 31 december 2019	2.304
2020	Bijdrage Holt/Smithson Foundation, 2/3 en 3/3 deel	4.667
2020	Bijdrage Gemeente Emmen	11.000
2020	Onkosten A. Reenders,	-7.000
	Saldo 31 december 2020	10.791
2021	Prins Bernhard Cultuurfonds, 50% subsidie	7.490
2021	Provincie Drenthe, subsidie	15.000
2021	Bijdrage Holt/Smithson Foundation, restant	5.404
2021	Mondriaanfonds	45.000
2021	Overige bijdragen	1.840
2021	Ticketing, kaartverkoop ontvangsten	22.136
2021	Vrijwilligersvergoedingen	-4.610
2021	Organisatie weekenden, audiotour, PR, fotografie, catering opening	-66.878
	Saldo 31 december 2021	35.659
2022	Prins Bernhard Cultuurfonds, 50% subsidie (ontvangen jan. 2023)	7.510
2022	Bijdrage Holt/Smithson Foundation	1.476
2022	Bijdrage St. Mondriaan Fonds	5.000
2022	Coördinatie en uitvoering open weekenden	-11.043
2022	Cultuurhistorische verkenning	-5.468
2022	Audio-documentaire	-15.034
2022	PR, marketing	-5.605
	Saldo 31 december 2022	12.494
2023	Bijdrage Holt/Smithson Foundation	2.208
2023	Bijdrage gemeente Emmen	12.000
2023	Programmaleiding openstellingen etc.	-9.922
2023	Diversen	-409
2023	Walden Grene	-351
2023	Louise Vanhee, waardestelling	-1000
	Saldo 31 december 2023	15.020
2024	Bijdrage Holt/Smithson Foundation	544
2024	Groenadvies en -werkzaamheden	-3.381
2024	Livestream	-1.452
2024	Kosten openstelling	-268
	Saldo 31 december 2024	10.462

Waardestelling

Jaar	Broken Circle / Spiral Hill, project 2	(€)
	Saldo 31 december 2019	0
2020	Bijdrage Provincie Drenthe	9.075
2020	Onkosten WAACCO Audioproducties, Audiotour	-1.815
	Saldo 31 december 2020	7.260
2021	Bijdrage Provincie Drenthe	9.075
2021	Haghefilm Breaking Ground, overzetting film	-151
2021	Kunst voor zaken, planvorming en fondsenwerving	-9.075
2021	SRAL, Advisering, Waardestelling restaurateur	-3.751
2021	Walden Grene, Waardestelling juridisch	-2.329
	Saldo 31 december 2021 en 2022	1.029
2023	Peer Jonker, ontwerpen en opmaak	-1.742
	Saldo 31 december 2023	-714
2024	Rapport Waardestelling	-1.889
	Saldo 31 december 2024	-2.603

2.2. Projecten Koloniën van Weldadigheid in Frederiksoord

Neeltje ten Westenend - Growing Archive of Reconstruction

Neeltje ten Westenend heeft haar koloniewoning in Wilhelminaoord verlaten. Ze heeft in 2022 gewerkt aan een nieuwe aanvraag bij o.a. Mondriaan Fonds zodat ze haar ideeën over het nader uitwerken van het archief verder kan ontwikkelen. Ze werkt met een vormgever aan een online catalogus van het archief. Daarnaast wil ze een film maken van het gebied met deels ook 'performances' van bewoners rondom hun huizen. Vooralsnog zou ze deze film dan graag in Frederiksoord in de buitenlucht willen vertonen. LAC heeft samen met haar een gesprek gevoerd met Corinne Rodenburg, de directrice van het Drents Archief. Ook Mark Goslinga, conservator fotografie was aanwezig bij het gesprek. Beiden staan erg open voor samenwerking op gebied van presentatie van Growing Archive of Reconstruction. We verwachten dat Neeltje in 2023 haar project verder kan uitwerken zodat we in kunnen toewerken naar een of meerdere presentaties in 2024-2025.

2023

In 2023 heeft Neeltje een subsidie voor een basisbeurs ingediend bij het Mondriaan Fonds. Growing Archive of Reconstruction is onderdeel van haar werkplan. Ze heeft deze beurs ook toegekend gekregen. Ook was ze verbonden aan het Lectoraat Kunst en Publieke Ruimte en vanuit die hoedanigheid heeft ze verder kunnen werken aan haar onderzoek. Daarnaast heeft ze gesprekken gevoerd met o.a. Museum De Proefkolonie om te kijken of daar kansen voor samenwerking liggen. En is ze in contact gekomen met het nieuwe initiatief De Proef in de voormalige tuinbouwschool in Frederiksoord. Het blijft een punt van zorg dat we als initiator van het project onvoldoende financiële middelen hebben om haar professioneel te begeleiden. Programmaleider Anne Reenders heeft in juni een gesprek hierover gevoerd met het bestuur van de stichting over hoe we de toekomst van de stichting willen vormgeven.

2024

Neeltje heeft een beurs van het Mondriaan Fonds ontvangen en werkt samen met De Proef (artist-in-residence) en een wetenschapper van de UvA aan haar project. Verder hebben we gesproken met Stichting Kunst & Cultuur Drenthe of zij ons nog kunnen helpen bij dit project. Hoewel zij geen financiële middelen hebben, denken ze graag mee en kunnen zij communiceren over het project. Verder hebben er gesprekken plaatsgevonden met Provincie Drenthe en Het Drents Museum over een mogelijke tentoonstelling van haar *Growing Archive of Reconstruction*. Provincie Drenthe heeft uiteindelijk financieel bijgedragen aan verdere uitwerking van het project. Neeltje heeft dit op persoonlijke titel bij Provincie aangevraagd. Helaas heeft het Drents Museum het tentoonstellingsvoorstel voor Growing Archive afgewezen. Verder zijn gesprekken opgestart met het Drents Archief en Museum De Proefkolonie voor gezamenlijke presentatie in 2026.

Laurence Aëgerter – Vervolgstep De Palmenkolonie

In 2022 zijn er gesprekken gevoerd met provincie Drenthe, gemeente Westerveld en Maatschappij van Weldadigheid over het vervolg van het kunstproject De Palmenkolonie. Alle partijen zouden toch graag nader willen onderzoeken of het kunstproject De Palmenkolonie gestalte zou kunnen krijgen op de beoogde locatie naast het museum in Frederiksoord. We hebben op verzoek van gemeente en provincie het gehele traject nog verder uitgewerkt in een stappenplan met go-no-go momenten. Na enige discussie hierover – met name over het eigenaarschap – zijn de partijen tot de conclusie gekomen dat er eerst een nadere uitwerking nodig is van het palmenkolonieconcept zodat er een eigenaar voor gevonden kan worden, als ook blijkt dat het project realiseerbaar is. LAC en Laurence hebben de eerste stap verder uitgewerkt in een projectplan en overzicht van de benodigde onderzoeken (waaronder ook een bomeninventarisatie en quickscan natuurbescherming). Deze eerste stap is besproken met de betrokken

partijen. Ze waren het erover eens om deze stap uit te laten voeren en ze dragen hier alledrie financieel aan bij. Hiervoor zijn door LAC subsidieaanvragen ingediend en toegekend.

2023

In 2023 hebben we eerst een bomeninventarisatie laten uitvoeren en een quickscan wet natuurbescherming laten doen door een professioneel ecologisch bureau. Hieruit werd duidelijk dat er vanuit beide onderzoeken geen bezwaren waren om een verdere verkenning naar De Palmenkolonie te doen. Vervolgens zijn LAOS landschapsarchitecten en Laurence Aëgerter opnieuw naar de locatie gaan kijken en hebben ze gezamenlijk conform projectplan een verkennend ontwerp naar de mogelijkheden van De Palmenkolonie op locatie gedaan. LAOS heeft hier een visualisatie van gemaakt hoe de kolonie zich door de tijd heen kan ontwikkelen.

Dit voorstel is op 12 oktober besproken met Maatschappij van Weldadigheid, Gemeente en Provincie Drenthe. Partijen waren positief over de uitwerking, maar bezorgd over de uitvoering en borging ervan. Besloten is dat Anne en Laurence zouden gaan praten met nieuwe initiatief in Frederiksoord, De Proef. Dit gesprek vond plaats in 2024.

2024

Laurence heeft samen met Matthijs Dijkstra van LAOS Landschapsarchitecten een ontwerpstudie gemaakt voor De Palmenkolonie. Daarnaast zijn er QuickScans uitgevoerd in het kader van de Wet natuurbescherming. In oktober is het voorstel gepresenteerd aan de Maatschappij van Weldadigheid, de Gemeente Westerveld en Provincie Drenthe. Hoewel kunstenaar en landschapsarchitect twijfels bleven houden over de uitvoerbaarheid van het plan op de locatie tussen het museum en de tuinbouwschool, reageerden de betrokken partijen overwegend enthousiast. Wel werd duidelijk dat er behoefte was aan een uitvoerende partij die zich als trekker van het project zou willen verbinden.

We zijn vervolgens in contact gebracht met De Proef in Frederiksoord, een nieuw initiatief in de voormalige tuinbouwschool. Na uitgebreid overleg gaven zij echter aan het project niet te willen adopteren en overnemen, omdat het in strijd is met hun duurzame missie. We hebben daarom moeten besluiten om het project niet verder tot uitvoering te brengen.

In januari 2024 is de eindverantwoording voor de subsidie ingediend. In overleg met Provincie Drenthe en Gemeente Westerveld is besloten de subsidie af te ronden en een voorstel tot definitieve vaststelling te doen. Dit voorstel is in april, samen met het eindverslag, ingediend bij alle betrokken partijen. Een deel van de toegekende, maar onbestede subsidie—een bedrag van circa € 7.040—zal worden terugbetaald.

3. FINANCIEEL VERSLAG 2024

Balans per 31 december 2024							
Debet		31-12-2024	31-12-2023	Credit		31-12-2024	31-12-2023
	VLOTTENDE ACTIVA				EIGEN VERMOGEN		
1	Liquide middelen			3	Stichtingskapitaal	5.837-	5.849-
	Rabobank, rekening-courant	58.663	71.201	4	Bestemmingsfondsen	16.004	28.038
	Rabobank, rendementrekening	-	-		Bestemmingsfonds Sanders	50.000	50.000
1	Totaal liquide middelen	58.663	71.201	5	Resultaat Boekjaar	- 4	12,00
	VLOTTENDE ACTIVA				VLOTTENDE PASSIVA		
2	Te ontvangen bedragen	1.500	1.000	6	Crediteuren	-	-
	Totaal:	60.163	72.201		Totaal:	60.163	72.201
Exploitatierekening 2024							
Ontvangsten		2024	2023	Uitgaven		2024	2023
	Subsidies en bijdragen:				Kosten Projecten:		
10B	Palmenkolonie		-	20B	Palmenkolonie	4.498	-
10C	Land Art Making	-	28.123	20C	Land Art Making	1.089	22.536
10D	A Play of History	-	-	20D	A Play of History	-	-
10E	Broken Circle Spiral Hill	544	14.208	20E	Broken Circle Spiral Hill	5.101	11.682
10F	BCSH i.o.v. Provincie	-	-	20F	BCSH i.o.v. Provincie	1.890	1.742
15	Bijdrage fam. Sanders	1.000	1.000				
				30	Website	207	197
				31	Vergaderingen, onkosten	-	-
				32	Verzekeringen	547	531
				33	Bankkosten	250	260
	Totaal:	1.544	43.331		Totaal:	13.582	36.948
					Resultaat voor bestemming	- 12.038	6.383
					Naar bestemmingsfondsen	3.954 -	42.331
					Van bestemmingsfondsen	8.080	35.960
					Resultaat na bestemming	- 4	12

Toelichting op de balans

1 Liquide middelen

Betreft het saldo van de rekening courant Rabobank ultimo boekjaar.

2 Te ontvangen bedragen

Dit betreft ultimo 2024:

Bijdrage familie Sanders, 2024 en deels 2023. De nota's zijn verzonden in 2024 en 2025.

Dit betreft ultimo 2023:

- €1.000 Bijdrage familie Sanders

Het bedrag is deels in 2024 ontvangen.

3 Stichtingskapitaal

Nr.	Omschrijving	Stand 1 januari	Toevoegingen in het boekjaar	Onttrekkingen in het boekjaar	Stand 31 december
1	Bijdrage familie Sanders	20.000	0	0	20.000
2	Cumulatief resultaat voorgaande jaren	-25.849	12	0	-25.837
	TOTAAL	-5.849	12	0	-5.837

Bij oprichting van de stichting is €20.000 ontvangen van de familie Sanders.

4 Bestemmingsfondsen

Dit betreffen van derden ontvangen gelden die hiervoor een bestedingsdoel hebben aangegeven.

Het verloop van de verschillende bestemmingsfondsen luidt als volgt:

Nr.	Omschrijving	Stand 1 januari	Toevoegingen in het boekjaar	Onttrekkingen in het boekjaar	Stand 31 december
1	Stichting Broken Circle	8.039	0	0	8.039
2	Project Landschap in het tijdperk	105	0	0	105
3	Broken Circle/Spiral Hill	15.020	544	5.101	10.463
4	Project BCSH i.o.v. Provincie	-713	0	1.889	-2.602
5	Palmenkolonie	5.587	-4.498	1.089	0
	TOTAAL	28.038	-3.954	8.080	16.004

Ad 1) Stichting Broken Circle

Deze stichting is ontbonden in 2013. LAC heeft daaruit een bijdrage ontvangen van €8.039.

De stichting The Broken Circle had als doel het ontwikkelen en in stand houden van land art projecten en voorts al hetgeen met een en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin des woords. De doelstelling van deze stichting was van groot belang en sloot goed aan bij de doelstellingen van Stichting LAC. Het bestuur van stichting The Broken Circle heeft in 2012 besloten deze stichting op te heffen, daar de drie bestuurders (de heren Rensen en Schaeffer uit Emmen en de heer Mikx uit Eelde) van deze stichting een vergevorderde leeftijd hadden bereikt.

Stichting LAC heeft de doelstelling overgenomen binnen de kaders van wat mogelijk is. Tevens zal Stichting LAC erop toezien dat de twee kunstwerken Broken Circle/Spiral Hill van Robert Smithson in Emmen en Stele van Ulrich Rückriem in Amsterdamsche Veld (eerder onder 'toezicht' van Stichting The Broken Circle) worden beschermd voor zover dat binnen de mogelijkheden ligt. LAC neemt de "ja maar" functie op zich, als onverhoopt vreemde beslissingen rondom die kunstwerken vallen.

Ad 3) Project Broken Circle/Spiral Hill

Zie hiervoor het activiteitenverslag.

Ad 5) Palmenkolonie

Zie hiervoor het activiteitenverslag.

Bestemmingsfonds Schenking familiestichting Sanders in 2023

De Stichting Familiestichting Sanders heeft in 2023 aan Stichting Land Art Center Drenthe een bedrag van €50.000 geschonken. Het bedrag is in juli 2023 ontvangen.

Dit bedrag dient te worden aangewend voor het initiëren en/of ondersteunen van diverse projecten op het gebied van kunst in relatie tot het landschap, 'land art', bij voorkeur in het noorden van het land met de nadruk op projecten in de provincie Drenthe.

Bij de beoordeling van de aanvragen voor projecten, zal advies moeten worden ingewonnen bij twee vertegenwoordigers van de familie, te weten de heer Pieter Sanders en mevrouw Marieke Sanders-ten Holte, waarna het bestuur van Stichting Land Art Center Drenthe een besluit zal nemen.

5 Resultaat boekjaar

Dit betreft het resultaat van het boekjaar na toevoeging en onttrekking aan de bestemmingsfondsen.

Toelichting posten op de exploitatierekening

15 Bijdrage familie Sanders

De familie Sanders heeft toegezegd jaarlijks aan het eind van het jaar een bijdrage van €1.000 te doneren ter dekking van de vaste kosten. Hier is in 2019 een aanvang mee gemaakt.

Voor een toelichting van de overige posten wordt verwezen naar het activiteitenverslag hiervoor.